

Referințe bibliografice

- 1) Герасименко В.А. Основы информатики (в 2-х частях). //МГИАН, 1991.
- 2) Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. - М., Наука, 1991.
- 3) Соколова И.В. Проблемы становления информатики как учебной дисциплины // Социальная информатика - 95, М., 1995.
- 4) Соколов А.В. Эволюция социальных коммуникаций. - С.-Пб., 1995.
- 5) Гиляревский Р. С. Основы информатики: Курс лекций. – М.: издательство «Экзамен», 2004.
- 6) Белоозеров В. Н. Социальная теория информатики. Курс лекций – М.: МГУКИ
- 7) Ишакова Е.Н. Информатика: гуманитарно-технический аспект: Учебное пособие. - Оренбург: ГОУ ВПО ОГУ, 2003.
- 8) Laszlo Boszormenyi. Guest Editor's Introduction: History of Informatics, IEEE Annals of the History of Computing, July–September 2008.

Rolul elitei oficiale și neoficiale în progresul tehnico – științific

Luca Sergiu, UnAȘM

*Dezvoltarea unei societăți,
este opera unor personalități creatoare,
sau a unor minorități.
A. Toynbee.*

Această „dihotomie elitară„ este necesară deoarece, însă-și abordarea și înțelegerea conceptului de elită este controversată. Actualmente cuvântul elită semnifică pe de o parte ceva scump – haine, mașini, magazine, cafenele, restaurante, soiuri de plante, și chiar prostituate de elită. O parte a societății preferă saloane de elită, cinematografe, reviste, săli sportive etc. și sunt încununate de „clubul elitar intelectual”. Oficial există trupe armate speciale „de elită”. Pornind de la această realitate, v-om face o analiză comparativă între definiția oficială a termenului „Elita” – „elita parte a societății ai cărei membri, având o poziție avantajoasă se consideră superiori maselor – aleși, deosebiți”, și completată de definiții neoficiale, dar care sunt rezultatul unui sondaj efectuat în rândurile studenților – viitoarea elită, - „Eu consider că elita societății este alcătuită din cei mai pricepuți, cei mai deștepți oameni, care știu ce vor de la viață și care se gândesc la societate. Sunt cei, care fac față acestui cuvânt „elită”; „elita societății sunt oamenii care se cred mai deștepți, care consideră că ei sunt pe un rang mai mare și nu au nevoie să-i asculte pe ceilalți, făcând așa cum cred ei”;

elita societății probabil sunt acei oameni inteligenți care nu aduc nici o daună societății, ci din potrivă, fac doar bine.”; „elita societății – un grup de persoane care se află în fruntea unui grup de oameni, ei sunt mai bogați, se consideră cei mai deștepți, iau decizii pentru ceilalți, consideră că așa este mai bine.”; „elita societății sunt persoanele care participă în creație: pictori, poeți, savanți, oameni care au contribuit și care contribuie la dezvoltarea societății.”; elita societății sunt oamenii cei mai deștepți, stăruitori din întreaga societate adică cei mai buni – adică lauda societății.” Aceste premise ne indică la faptul că elita oficială – adică cea recunoscută și răsplătită de autorități, nu este percepută de societate ca unică, și invers, nu toate persoanele cu merite elitare sunt recunoscute și răsplătite de oficialități. Aici se identifică un aspect de genul cercului vicios, - oficialitățile fac parte din elită și tot ele sunt acele care trebuie să facă acest clasament a elitei și să o răsplătească. Inevitabil apare întrebarea dacă nu sunt limitate locurile de elită, și dacă este necesară cedarea locului altcuiva. Istoric această problemă era rezolvată de regi și împărați – se referă nu numai la funcții ci și la posturi din academiile – universitățile și mai ales academiile fiind direct conduse de monarhi, știința făcându-se în cadrul „societăților științifice regale”.

După revoluțiile din secolul XIX perspectiva de a face parte din elita oficială era următoarea: - „în viitor, nici un june nu va mai putea fi primit în serviciile publice ale statului, de nu va fi înzestrat cu testimoniile sau diplomele necesare, conform cu natura postului ce va ocupa”. [1,10]

Această cerință a statului pusă în calea spre devenire elitară, a condus la situația ca, în anul universitar 1912/13, la universitatea din Viena, din cei 9900 de studenți care își făceau studiile, 2277 erau din Bucovina [1,21]. Un exemplu elocvent despre cum se percepea „necesitatea diplomelor”, ne este relatată de Simion Stolnicu (pseudonimul lui Alexandru Botez), - „nu era suficient doar să te crezi dotat, ci mai trebuia ceva”, și ca exemplu reproduce o atare povăță a unui universitar de la litere din București, prin anii ‘20: „În țara asta, dacă nu ești *ceva* (nu ai un titlu, adică un rang social) și te mulțumești cu scrisul, nu te așteaptă decât ratarea sau tuberculoza” [1,41]. Aceasta demonstrează că criteriile de selectare a elitei oficiale sunt rigide, și din istorie știm că certificatele oficiale iau creat incomodități atât lui Mihai Eminescu, cât și lui Albert Einstein, dar totodată nefrecventarea școlii și lipsa de studii universitare nu la împiedicat pe Louis Amper să devină membru al Academiei și să țină postul de profesor universitar. Astfel observăm că cerințele oficiale nu sunt cea mai mare piedică în afirmare și respectiv în urcarea pe trepta elitei oficiale.

Acest aspect de formare și afirmare în cadrul societății al elitelor intelectuale, care pe de o parte era dependent de sistemul academic, deoarece fără o diplomă talentul său nu putea accede spre perfecționare condusă de maeștri și totodată nu putea fi valorat și prin urmare valorificat. Pe de altă parte, valoarea operei este mai obiectivă, iar acest aspect totodată și te scutește de tributul de „oficial”, și îți

oferă o mai mare libertate în creație. Impedimentul constă în lipsa sursei de venit de care are nevoie fiecare individ și mai cu seamă o persoană creatoare, deoarece această lipsă de mijloace de existență se datorează nu numai limitei de ocupație, dar în primul rând de timpul necesar oricărei creații, astfel nedispunând de timp pentru ocuparea cu dobândirea mijloacelor de existență în defavoarea creației. Acest aspect îl foloseau din plin toți deținătorii de putere, - savanții erau nevoiți să se plece în fața celor mari începând cu nevinovatele dedicații ale lucrărilor sale și terminând cu „opere la comandă”.

Elita științifică este un obstacol pentru dictatori. Acest fapt ne este demonstrat de perpetuarea în timp a fenomenului exilului politic. Soljenițin nu făcea parte din elită – era din clasa socială inferioară, iar Saharov era elita, – așa a declarat Soljenițin. Saharov a declarat că în Rusia se așteaptă instaurarea unui regim autoritar – este inevitabil – așa este conștiința națională. Saharov cerea ca drepturile trebuie să fie reale.

Saharov într-un interviu a menționat că intelectualitatea, trebuie să făurească idealuri, fiecare să facă ceia ce știe mai bine, de aceea, Saharov a declarat că v-a accepta restituirea titlurilor și decorațiilor numai după ce v-or fi eliberați din închisori toți „prizonierii conștiinței” – aceasta fiind poziția civică.

Această contribuție față de societate a fiecărui individ, prin realizarea a ceia ce știe mai bine poate să se manifeste doar prin vocație. Doar vocația este în stare să identifice în individ calitățile speciale și performante și să direcționeze activitatea cu maximă eficiență. Numai vocația permite utilizarea eficientă a resurselor personale. Dar, „ În vocație se întrupează la un loc cele mai înalte însușiri morale și intelectuale ale sufletului. De aceea nu este deloc o coincidență că popoare, care au avut în sânul lor mai mulți oameni de vocație, acelea au progresat mai mult” [2, 249]. Este evident că persoanele cu vocație, este necesar să fie din timp selectate conform aptitudinilor sale și create condiții benefice atât pentru formarea și perfecționarea lor profesională, dar și crearea condițiilor de realizare a capacităților lor de creație. Dacă anterior, monarhul decidea dacă la curtea sa să se afle cei mai buni medici, astronomi, bucătari, arhitecți, pictori, muzicanți etc. atunci, în societățile cu un sistem al puterii divizate, acest proces are aceeași tendință, doar că decizia aparține mai multor persoane, și de aceea continuitatea profesională, și în special asigurarea unei strategii de lungă durată este imposibilă. Cât de mult se implică puterea în ierarhizarea elitei ne este demonstrată de următorul exemplu: - între 1860-1940, - în optzeci de ani, titularii ministerului educației s-au schimbat de 84 ori, fiecărui nou numit revenindu-i o activitate medie sub un an de zile (mai precis, de 11,4 luni), atât pentru intervalul 1860-1918, cât și între 1919-1940 [1,33]. Evident că în asemenea condiții știința(savanții), trebuia să găsească mai întâi de toate surse de existență, și să-și asigure o continuitate în poziția sa. Iar această continuitate se asigura în modul următor: - „exemplul oferit de N. Iorga în volumul lui de memorialistică, în ce

privește – de pildă – candidatura cumnatului său la funcția de rector al Universității din București. Atunci când I. Bogdan, „îndemnat de prieteni”, a acceptat să intre în competiție pentru această poziție, „și-a luat toate precauțiunile, a vizitat pe toți colegii, ba a mers și la șefii de partid. (...) I s-au dat toate asigurările, care aveau valoarea celor ce se pot căpăta de la un politician – și de fapt Bogdan a fost ales” [1,32]. Acest exemplu ne demonstrează faptul că pentru a face parte din elita oficială nu erau suficiente cunoștințe și competențe, iar formarea elitei în așa mod, inevitabil duce la scăderea creației științifice, dar și la formarea unei generații ulterioare.

În Roma exista o singură glorie – gloria militară, de aceia societatea era condusă de elita militară. Acest fapt se datorează interesului major al imperiului de a se menține ca hegemonie și pentru a se putea extinde în continuare. Datoria fiecărui cetățean reieșea în primul rând de aceste interese majore și era datoria sfântă față de imperiu. Această datorie este condiționată de vocație – „Vocația face pe individ să se simtă ca o parte necesară totului; ca un factor predestinat să fie așa cum este. Acel ce se simte cu o vocație, se simte cu o responsabilitate față de el însuși” [2, 249]. Această responsabilitate a vocației față de societate cu necesitate cere ca și societatea să fie responsabilă de potențialul său intelectual, și ca urmare de condițiile de formare și selectare a elitei.

Se consideră că omul de știință este acea persoană care vrea să-și satisfacă setea sa de cunoaștere pe seama societății. Elita științifică nu este omogenă nici prin direcții de activitate și nici prin atitudinea sa față de știință. O parte cercetează pentru a rezolva probleme concrete pentru a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor – probleme ce țin de dobândirea transformarea și transmiterea energiei, genetica plantelor și a animalelor, selectarea soiurilor și a speciilor din punct de vedere a rezistenței la boli, secetă și creșterea productivității – se ocupă nemijlocit de partea aplicativă a științei. O altă parte cercetează pentru că sunt preocupați de satisfacerea setei de a cunoaște „totul despre tot”, de a înțelege esența lucrurilor și fenomenelor în sine, de a descoperi și de a înțelege legile funcționării universului.

Elita politică se împarte și ea în două clase: - o parte vor să dețină puterea și să guverneze, a doua parte consideră că numai ei știu cum să se trăiască într-o societate și principiile de organizare a societății. Ambele categorii vor să se mențină la putere cu orice preț și folosesc toate mijloacele accesibile utilizând pe de o parte necesitățile firești ale poporului, iar pe de altă parte ca instrument știința.

Puterea are întotdeauna scopul de a governa și de a se menține la putere, dar nu întotdeauna folosește toate mijloacele, uneori unele guvernări abdică de la putere pentru că nu vor jertfe.

Elita oficială susține puterea. Dacă nu o susține devine incomodă – care este limita până la care elita trebuie să susțină puterea. Această limită este dictată de scopul elitei – adevăr și dreptate, ori însă-și faptul de a se afla alături de putere și

parțial a se afla la putere în calitate de „locuitori ai cerului”, astfel scuzându-și apartenența la crima intelectuală prin „necesitatea unor jertfe de moment pentru viitor” – și nu este nici o diferență între „viitorul luminos” al guvernării totalitare și ale „viitorului prosper” al guvernărilor democratice.

Alven Toffler susține că știința este cea mai democratică sursă a puterii. De aici rezultă că elita științifică este un obstacol pentru dictatori, iar dictatorii pentru realizarea scopurilor sale cu siguranță că vor înlătura orice obstacol din calea lor. Mulți oameni nu doresc să recunoască existența anumitor probleme deoarece v-or fi nevoiți să le rezolve, dar aceasta necesită efort și riscul de „tulburare a liniștei”. De aceia preferă să nu recunoască că există și își duc viața liniștit până când aceasta nu îl afectează ori afecțiunea este suportabilă comparativ cu deranjul adus de o eventuală implicare.

Elita oficială uneori intră în contradicție cu puterea în căutarea adevărului și dreptății, atunci ei trec în opoziție și prelungesc activitatea, dar neoficial. Uneori elita neoficială sunt recunoscuți și devin parte a elitei oficiale continuând să creeze ori să susțină puterea, astfel aflându-se în slujba oficială ca instrument împotriva elitei neoficiale. Elita oficială caută „prietenie” cu puterea pentru a supraviețui, ori pentru un trai mai bun și fără griji – salarii, facilități, distincții, onoruri etc.

Elita științifică aflându-se în cadrul guvernării v-or influența pozitiv guvernarea, altfel ar fi și mai rău. Elita va reține guvernarea de la niște măsuri mai drastice, - totodată ei vor avea posibilitate să ajute și să susțină pe ce persecutați.

În URSS, pentru a fi recunoscut scriitor, era necesar să ai publicații și să fii membru a Uniunii Scriitorilor, iar pentru a fi acceptat spre tipărire era necesar să fii membru a Uniunii Scriitorilor – astfel se crea un cerc vicios cu ajutorul căruia se forma elita dorită. Exemplul poetului sovietic Iosif Brodskii, care a deși scria poezii, dar nu a putut să demonstreze unde a învățat de poet, iar lipsa publicațiilor oficiale a fost utilizată ca dovadă că nu este poet, iar ca consecință a fost persecutat de organele de rigoare pentru lenevie și trândăvie(tuneiadstvo). Aceste obstacole în afirmare, l-au condiționat să emigreze în SUA, unde și actualmente trăiește și este recunoscut ca poet. Spre comparație, în țările capitaliste ori democratice în publicațiile de prestigiu se trecea cenzura colegiului de redacție.

Formarea cadrului elitar dirijat de autorități, ori selectarea conform „selecției naturale” dacă nu sunt în concurență diametrală, ci se suprapun, creează posibilitatea formării unei conștiințe de „intelectual de elită”, pentru care este important nu doar situația materială și socială, dar valoarea supremă o au cunoștințele adevărate. Aceste cunoștințe veritabile sunt unicele capabile să conducă spre progresul tehnico-științific.

În istorie avem imensa mulțime de cazuri când persoanele cu vocație realizau studii fără să fie oficial nici recunoscuți, nici răsplătiți, ci din contra, persecutați, începând cu arderea pe rug și terminând cu exilul, lagăre de muncă silnică etc.

Elita neoficială pentru „incomoditatea” care o creează, sunt exilați, oprimați, închiși în case de nebuni, cumpărați ori nimiciti – Copernic și Bruno au fost înlocuiți de fizicieni și geneticieni, poeți și filosofi.

„Bunăvoința” puterii, l-au decis pe A. Saharov (creatorul bombei cu hidrogen) să se opună regimului politic și ca consecință să fie exclus din elita oficială, fiindu-i retrase toate distincțiile, decorațiile și trimis în exil în Gorikii, dar continuând să fie elită, dar neoficială. Saharov la susținut pe M. Gorbaciov în „restructurare” și a devenit deputat în Sovietul Suprem, astfel devenind din nou elită oficială și științifică și politică. Gorbaciov într-un interviu a făcut o aluzie că Saharov a fost ales cu ajutorul „pârghiei administrative” de care dispune el. Ca contrar, Soljenișin, luptător din elita neoficială, la susținut pe V. Putin, care este dur criticat pentru regimul său autoritar de conducere. Ca mulțumire pentru susținere Soljenișin a fost declarat de către oficialități drept titan al națiunii, astfel devenind elită oficială cu toate privilegiile de rigoare. Ambele personalități au acceptat să fie din nou parte a elitei oficiale, astfel schimbându-și statutul pe parcursul vieții de mai multe ori.

Actualmente structura și formarea elitelor este determinată de procesele sociale interne dar și de fenomenul circulației elitelor - utilizarea creierilor străini – a produce tehnologii, sau a cumpăra tehnologiile gata – a produce savanți ori ai „cumpăra”.

Elitele oficiale și neoficiale participă la progresul tehnico-științific prin munca sa științifică făcând cercetări și descoperiri fie în cadru oficial, ori desinestătător – Arhimede, Copernic, Galileo-Galilei, Newton, La Vuazie, Ţiolkovski, Korolev, Bill Gattes etc.

Atât elita oficială, cât și elita neoficială își aduc aportul la progresul tehnico-științific. Elita oficială consumă multă energie creativă în lupta cu elita neoficială și pentru menținerea la nivelul oficial. Elita neoficială irstește multă energie creativă în lupta cu elita oficială și cu puterea.

Actualmente elita atât oficială cât și cea neoficială trebuie să poarte o responsabilitate față de omenire în întregime, deoarece „lumea sa micșorat” – progresul tehnico – științific urmează să fie realizat nu cu scopul suprem de a cunoaște, dar în primul rând ridicarea calității vieții.

Referințe bibliografice

1. Lucian Nastasă, ITINERARII SPRE LUMEA SAVANTĂ. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944), Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006.
2. Constantin Rădulescu-Motru, Elemente de metafizică, ed. Timpul, Iași, 1997.